

ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÖĞRETMENLİK MESLEĞİNDEN BEKLENTİLERİ VE BEKLENTİLERİNİN KARŞILANMASINI UMMU DÜZEYLERİ(*)

Yrd.Doç.Dr. Meral URAS**
Yrd.Doç. Dr. Muammer KUNT***

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğinden üst düzeyli beklentilerinin ve karşılanacağını üst düzeyde umdukları beklentilerinin neler olduğunu araştırmaktır. Bu amaçla, 2003-2004 öğretim yılı sonunda Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesinin değişik bölümlerinin son sınıflarında okuyan 401 öğrenci ile Tezsiz Yüksek Lisans Programına devam eden 115 öğrenciye, araştırmacılar tarafından geliştirilen Öğretmenlik Mesleğinden Beklentiler (ÖMB) anketi uygulanmıştır. Ankette, öğretmenlik mesleğinden beklentiler; sosyal, ekonomik, mesleki gelişim ve yasal/yönetimsel düzenlemeler olmak üzere dört alanda incelenmiştir. Araştırma sonucunda, Eğitim Fakültesi öğrencileri ile Tezsiz Yüksek Lisans öğrencilerinin meslekten beklentilerinin büyük ölçüde aynı olduğu ancak, beklentilerinin karşılanmasını umma düzeyi açısından Tezsiz Yüksek Lisans Öğrencilerinin tüm beklenti alanlarında daha düşük bir umuda sahip oldukları görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Öğretmen adayları, öğretmenlik mesleğinden beklentiler, beklentilerin karşılanmasını umma düzeyi.

ABSTRACT

The aim of this study was to investigate the upper level profession related expectations and the expectations that are hoped to be met in the highest level of pre-service teachers. For this aim, at the end of the 2003-2004 teaching year, "Expectations from Teaching Profession Questionnaire", which was developed by the researchers, was applied to 401 senior students in various departments of Education Faculty and 115 students attending Non-Thesis Master's Program in Pamukkale University. In the Questionnaire, the expectations from teaching profession were investigated in four areas of questionnaire including social, economical, professional development, and legal-managerial arrangements. The results revealed that both groups have similar expectations in teaching profession. Yet, Non-Thesis Master's group had lower level of hopes that their expectations will be met in the high level in the teaching profession than the Education Faculty students.

Key Words: Pre-service teachers, expectations from teaching profession, the level of that the expectations will be met.

GİRİŞ

Örgüt-birey ilişkisinin doğasını anlamak geçmişten günümüze pek çok araştırmacının ilgisini çekmiştir. Bu ilişkinin anlaşılmasına yönelik çabaların temelinde, örgüt-birey ilişkisi olumlulaştıkça bireyin daha çok çalışacağı, örgütün de amaçlarını daha etkili bir biçimde gerçekleştireceği varsayımı yatmaktadır.

Birey açısından örgüt-birey ilişkisinin niteliğini belirleyen temel etkenlerden biri bireyin beklentileridir. Bireyler bir örgüte belli beklentilerle katılırlar ve örgütte kaldıkları süre boyunca gösterdikleri davranışlar bu başlangıçta sahip oldukları ve iş yaşamı boyunca yenilerini edindikleri beklentilerden etkilenir.

"Hangi eylemin hangi sonuca yol açacağına ilişkin inanç" (Hampton, Summer, Webber,1982) olarak tanımlanabilecek beklenti kavramı, bireyin morali ile yakından ilişkili bir kavram olarak görülmektedir. Engel'in (1986) "belli bir iş durumunda, birey ve grup amaçlarının başarılması için bir bireyin gösterdiği mesleki ilgi ve gayret" olarak tanımladığı moral, bireyin örgütten beklentilerini

(*) XIV Eğitim Bilimleri Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** PAÜ Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Yönetimi Teftiş Planlama ve Ekonomisi ABD. muras@pamukkale.edu.tr.

*** PAÜ Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Yönetimi Teftiş Planlama ve Ekonomisi ABD. mkunt@pamukkale.edu.tr.

karşılması ya da karşılayabileceğini duyumsaması durumunda yükselmekte, aksi takdirde düşmektedir (Tanrıoğen, 1995).

Yüksek moral, personelin, örgütün işleyişi ve başarılarından doyum sağladığının geçerli bir göstergesidir (Washington ve Watson, 1976). Yüksek işgören morali gelişmiş işgören tutumlarına, daha güçlü bir bağlılığa, daha az devamsızlığa, daha az yakınmalara, daha fazla çabaya, daha az zaman israfına, daha anlamlı etkinliklere ve işbirlikçi bir çevrenin oluşmasına yol açtığından (Buonamici, 1983), örgütsel amaçların başarılmasında, işgörenin yüksek morale sahip olması önemli görülmektedir. Beklentilerin yakından ilişkili olduğu bir diğer kavram "güdülenme"dir. Owens (1981), güdülenmeyi "bireyleri harekete geçiren veya etkin hale getiren içsel bir durum" olarak tanımlamakta ve güdülenmenin istekler, dilekler, dürtüler vs. olarak tanımlanan içsel koşullardan oluştuğunu ifade etmektedir. Güdülenme kavramı davranışın başlaması, yönü ve yoğunluğunda etkili olan değişkenleri kapsar. Bu değişkenler bilinirse, bireylerin örgütsel amaçlara en üst düzeyde katkıda bulunmalarını sağlamak için yönlendirilebilirler. Güdülenmeyi anlamak, insanların davranışlarının nedenlerini anlamaktır çünkü; davranış, bireyi güdüleyen gereksinimleri doyurma girişimidir. Bu nedenle, örgütlerdeki güdülenmeyi anlamanın temeli, o örgütteki bireylerin davranışını güdüleyen gereksinimleri anlamada yatar (Owens, 1981).

Üst düzeyde güdülenmiş bireyler, üretkenlik ve iş doyumunda büyük ölçüde artışlara, devamsızlık, geç gelme, şikayetler vb. büyük azalmalara neden olabilmektedir (Montana ve Charnov, 2000). Peters ve Waterman, 20 yıl boyunca çok üst düzeyde başarı göstermiş Amerikan şirketlerinin bu başarılarının nedenini bulmak için yaptıkları çalışmanın sonunda bu şirketlerin olağanüstü insanlar çalıştırdıkları için değil, ortalama çalışanları örgüte bağlılık ve yüksek edim için olağanüstü güdüleyebildikleri için başarılı oldukları sonucuna varmışlardır (DuFour, 1986). Bu durumda, işgörenlerinden üst düzeyde edim bekleyen örgüt yöneticileri, işgörenlerini güdüleyebilmek için onların istek, gereksinim ve beklentilerinden haberdar olmalı ve olanaklar ölçüsünde bu beklentileri karşılamaya çalışmalıdırlar.

Bireyin işinden beklentilerinin karşılanması, iş doyumunu ile de ilişkili görünmektedir. Lock, iş doyumunu " bir bireyin işini ya da işle ilgili yaşantısını memnuniyet verici veya olumlu bir duygu ile sonuçlanan bir durum olarak takdir etmesi" şeklinde ifade etmektedir (Çetinkanat, 2000). İşten doyumlu olma, en geniş anlamı ile, bireyin örgütünden ve işinden beklendiklerinin gerçekleşme düzeyi olarak tanımlanabilir (Himmetoğlu, 1982). Schaffer, iş doyumunun, bireyin bir işte doyurulabilecek gereksinimlerinin gerçekten doyurulma derecesiyle farklılık göstereceğini belirtmektedir (Cockburn, 2000). İş doyumunu elde edemeyen ve mutsuz olan bireylerin işe karşı eğilimleri az olmakta, sık sık işe geç gelmekte ya da devamsızlık yapmaktadırlar (Çetinkanat, 2000).

İş doyumunu, bireylerin a) örgüte duygusal olarak bağlanıp bağlanmayacağıının, b) emirlere uyup uymayacağıının, c) işten ayrılıp ayrılmayacağıının bir göstergesi olarak görülmektedir (Ma ve MacMillan, 1999). Bu durumda, işgörenlerden sadece yüksek edim elde etmek için değil, aynı zamanda onları örgütte tutabilmek için de, işten doyum elde etmelerini sağlayacak bir ortam oluşturmak önemli bir yönetsel görev olarak ortaya çıkmaktadır.

Buraya kadar ele alınan alanyazından, bireylerin işlerinden beklentilerinin karşılanmasının moral, güdülenme ve iş doyumları üzerinde etkili olduğu ve beklentilerini karşılayabildiği ölçüde üst düzeyde morale, güdülenmişliğe ve iş doyumuna sahip olacak bireylerin işte daha fazla çaba harcama ve başarılı olma olasılıklarının yükseldiğini ifade edebiliriz. Ülkemizde öğretmenlerin ve eğitim sisteminin etkililiği uzun yıllardan beri tartışılmakta, daha etkili bir eğitim sistemi için nitelikli öğretmen yetiştirme önemini ve güncelliğini korumaktadır. Eğitim kurumlarında daha iyi eğitilen öğretmenlerin daha verimli çalışacakları ve gelecek kuşakları daha iyi yetiştirecekleri varsayımı konuya ilgiyi artırmaktadır. Ancak, öğretmenlerin verimli olmaları, işlerini daha iyi yapmaları her zaman daha iyi yetiştirilmelerinin doğal bir sonucu değildir. Bir başka ifade ile, öğretmenin verimli olması, salt öğretmen yetiştiren kurumlarda uygulanan eğitim programlarının iyileştirilmesi ile olası değildir. Bireyler, gelecekte yapacakları meslekleriyle ilgili ne denli iyi eğitilirse eğitilsinler, mesleksi başarı ve verim, büyük ölçüde bireyin güdülenme ve moral düzeyine bağlı olacaktır. Bireyin

güdülenmesinin ve yüksek morale sahip olmasının yolu ise, mesleğe girişte varolan ve meslekte geçen yıllar boyunca yenileri edinilen beklentilerin karşılanması ile yakından ilişkili görülmektedir.

Bireyler, belli bir mesleğin eğitimini seçtikleri andan itibaren o meslekle ilgili beklentiler oluşturmaya başlarlar. Mesleği tanıdıkça bu beklentilerin gerçekleşmesi ile ilgili umma düzeyleri de farklılaşır. Öğrencilik yıllarında oluşan beklentiler ve bu beklentilerin gerçekleşmesini umma düzeyleri, bireyin özellikle meslekteki ilk yıllarında moralini ve güdülenme düzeyini büyük ölçüde etkiler. Bireyin özellikle üst düzeyde önem taşıyan ve gerçekleşeceğine ilişkin üst düzeyde umut taşıdığı beklentilerinin gerçekleşmemesinin, moral ve güdülenmişlik düzeyini düşüreceği, bunun ise, mesleksel başarı ve verimi olumsuz etkileyeceği açıktır.

Bu araştırmada, iki farklı yetiştirme sürecinden geçen öğretmen adaylarının, gelecekte yapacakları meslekle ilgili beklentileri ve bu beklentilerin gerçekleşmesini umma düzeyleri araştırılmıştır. İlköğretime öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerinin (EF) son sınıflarında eğitim gören öğrenciler ile fen-edebiyat fakültelerinden mezun olduktan sonra eğitim fakültelerindeki tezsiz yüksek lisans (TYL) programlarına katılıp formasyon dersleri olarak ortaöğretim kurumlarına öğretmen olarak yetiştirilen öğretmen adaylarının hangi beklentilere sahip oldukları ve bu beklentilerinin öğretmenlik mesleğinde karşılanacağına ilişkin umma düzeyleri incelenmiş, ayrıca bu iki grup arasında beklenti ve umma düzeyleri açısından fark olup olmadığı araştırılmıştır.

Problem

Araştırmanın problemi “öğretmen adaylarının öğretmenlikten beklentileri ve bu beklentilerin karşılanmasını umma düzeyleri nedir?” biçiminde belirlenmiştir. Probleme, şu alt problemler yoluyla yanıt aranmıştır:

Alt Problemler

1. Sosyal beklentiler,
2. Ekonomik beklentiler,
3. Mesleksel Gelişim beklentileri,
4. Yasal ve Yönetmeliklerle ilgili beklentiler, açılardan;
 - a) EF öğrencilerinin üst düzeyli beklentileri nelerdir?
 - b) TYL öğrencilerinin üst düzeyli beklentileri nelerdir?
 - c) İki grubun beklentileri arasında fark var mıdır?
 - d) EF öğrencileri hangi beklentilerinin üst düzeyde karşılanacağını ummaktadırlar?
 - e) TYL öğrencileri hangi beklentilerinin üst düzeyde karşılanacağını ummaktadırlar?
 - f) İki grubun beklentilerinin karşılanmasını umma düzeyleri arasında fark var mıdır?

YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2003-2004 öğretim yılında Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi son sınıf öğrencileri ile Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans Programı'na devam eden öğrenciler oluşturmuştur. 2003-2004 Öğretim yılında PAÜ Eğitim Fakültesi son sınıf öğrencileri 1070, Tezsiz Yüksek Lisans Programı'na devam eden öğrenci sayısı 173 olduğundan, araştırmanın evreni 1243 öğrenciden oluşmuştur.

Araştırmanın örneklemini oluşturmada basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmış, Eğitim Fakültesi son sınıf öğrencilerinden 420, Tezsiz Yüksek Lisans öğrencilerinden 120 öğrenciye anket uygulanmıştır. Yönergeye uygun doldurulmayan 24 anket değerlendirmeye alınmamış, böylece örneklem, Eğitim Fakültesi'nden 401, Tezsiz Yüksek Lisans Programı'ndan 115 olmak üzere 516 öğrenciden oluşmuştur.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada, araştırmacılar tarafından geliştirilen ve beklentileri sosyal, ekonomik, mesleksel gelişim ve yasal/yönetmeliklerle ilgili beklentiler olmak üzere dört alt boyutta ele alan "Öğretmenlik Mesleğinden Beklentiler" (ÖMB) anketi uygulanmıştır. Anket maddelerinin

oluşturulmasında ilgili alanyazının taranmasının yanı sıra, her iki gruptan 30'ar öğrenciden, öğretmenlik mesleğinden beklentilerini liste halinde yazmaları istenmiş, bu listeler incelenerek anket maddeleri oluşturulmuştur. Bu aşamada anket 54 sorudan oluşmuştur.

Anketin güvenilirlik çalışması tüm örneklem üzerinde uygulanan Cronbach-Alfa iç tutarlılık katsayısı hesaplama yöntemi ile yapılmış, testin tümü için beklenti düzeyinde $\alpha=.88$, umma düzeyinde $\alpha=.97$ bulunmuştur. Testin alt boyutları için elde edilen güvenilirlik katsayıları Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1. Öğretmenlik Mesleğinden Beklentiler Testinin Genel ve Alt Boyutlarına ait Güvenirlik Katsayıları

	Genel	Sosyal Beklentiler	Ekonomik Beklentiler	Mesleksel Gelişim Beklentileri	Yasal/Yönetmelik Beklentileri
Beklenti Düzeyi	.88	.80	.78	.71	.53
Umma Düzeyi	.97	.86	.93	.94	.75

Güvenirlik çalışması sonucunda güvenilirlik katsayısı düşük olan iki anket maddesi anketten çıkarılmış, böylece anket 52 maddeden oluşmuştur.

Veri Toplama ve Analiz Süreci

Verilerin toplanması için 4'lü Likert tipi bir ölçek kullanılmıştır. Deneklerden ankette yer alan ifadelerle ilgili beklentilerini ve bu beklentilerin gerçekleşmesini umma düzeylerini belirtmeleri için "çok", "orta", "az", ve "hiç" seçeneklerinden birini işaretlemeleri istenmiş, böylece her bir madde için iki yanıt elde edilmiştir. Araştırmanın verileri SPSS paket programında analiz edilmiş, deneklerin beklenti ve beklentilerin gerçekleşmesini umma düzeylerinin belirlenmesinde aritmetik ortalama değerleri kullanılmış, aritmetik ortalamalar önem derecesine ilişkin aralık değerleri içinde değerlendirilmiş, böylece deneklerin üst düzeyli beklentileri ve beklentilerinin öğretmenlik mesleğinde karşılanmasını umma düzeyleri belirlenmiştir. Deneklerin üst düzeyli beklentilerinin gerçekleşmesini umma düzeylerine bakılmıştır. Beklenti ve bu beklentilerinin gerçekleşmesini umma düzeylerinin değerlendirildiği aralık değerlerinin sınırları Tablo 2'de görülmektedir.

Tablo 2. Ankette yer alan sorularda kullanılan aralık ve düzeyleri

Aralık	Düzye
1,00 – 1.75	Hiç
1.76-2.50	Az
2.51-3.25	Orta
3.26-4.00	Çok

Böylelikle, ortalaması 3.26-4.00 aralığına giren beklentiler ve umma düzeyleri adayların üst düzeyli beklentileri ve karşılanacağını üst düzeyde umdukları beklentiler olarak kabul edilip incelenmiştir. Araştırma kapsamındaki iki grup arasında beklentiler ve beklentilerin gerçekleşmesini umma düzeyleri açısından fark olup olmadığı t-testi yapılarak incelenmiştir.

BULGULAR

Bu başlık altında, alt problemler sırasıyla ele alınıp elde edilen bulgular açıklanmaktadır. Her bir alt problemle ilgili olarak iki tablo verilmekte, ilk tablolar öğretmen adaylarının o alt problemin ilişkili olduğu beklentilerini ve gruplar arasında fark olup olmadığını, ikinci tablolar ise, beklentilerinin öğretmenlik mesleğinde karşılanacağına ilişkin umma düzeylerini ve gruplar arasında umma düzeyleri açısından fark olup olmadığını göstermektedir. Tablolarda üst düzeye giren beklentiler ve umma düzeyleri koyu renkle gösterilmiştir.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Tablo 3. Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğinden Sosyal Beklentileri ve Bu Beklentiler Arasındaki Farka İlişkin t-Testi Sonuçları

Sosyal Beklentiler	EF			TYL			Fark.	
	n	X	ss	n	X	ss	t	p

1.Toplumda saygı duyulan bir birey olmalıyım	401	3,66	.47	115	3,62	.48	2,02	.04**
2.Görüş ve düşünceleri önemsenen bir birey olmalıyım	401	3,63	.50	115	3,56	.51	2,75	.01*
3.Çevremde akıl danışılan bir birey olmalıyım.	401	3,17	.65	115	3,16	.57	.27	.79
4.Sorumluluk gerektiren bir iş olduğunda tercih edilen bir birey olmalıyım	401	3,33	.61	115	3,30	.60	.60	.55
5.Güven duyulan bir birey olmalıyım	401	3,74	.46	115	3,74	.44	.08	.93
6.Çevredeki insanların sevdiği bir birey olmalıyım	401	3,51	.59	115	3,42	.56	1,54	.12
7.İnsanların ilişki kurmak istediği bir birey olmalıyım	401	3,42	.57	115	3,40	.57	.35	.72
8.Nitelikli bir arkadaş çevresine sahip olmalıyım	401	3,58	.62	115	3,52	.50	-.37	.72
14.Okulda çalışanlar arasında dostça ilişkiler gelişmesini sağlayacak bir ortam olmalı	401	3,60	.57	115	3,55	.58	.91	.36
18.Toplumun önemli bir üyesi olduğumu duyumsamalıyım	401	3,65	.52	115	3,60	.61	.67	.51
21.İş arkadaşlarımla olumlu,içten ilişkilerim olmalı	401	3,53	.57	115	3,48	.58	.16	.87
47.Okullarda moral geceleri,şenlikler düzenlenmeli.	401	3,31	.66	115	3,23	.66	1.06	.29

* p < .01

** p < .05

a) Eğitim Fakültesi öğrencilerinin üst düzeyli sosyal beklentileri şu noktalarda toplanmaktadır: "Toplumda saygı duyulan bir birey olma", "düşünceleri önemsenen bir birey olma", "sorumluluk gerektiren bir iş olduğunda tercih edilme", "güven duyulan bir birey olma", "çevrede sevilen biri olma", "insanların ilişki kurmak istediği biri olma", "nitelikli bir arkadaş çevresine sahip olma", "okulda çalışanlar arasında dostça ilişkiler gelişmesini sağlayacak bir ortam olması", "toplumun önemli bir üyesi olduğunu duyumsama", "iş arkadaşları ile içten ilişkiler kurma", "okullarda eğlenceler düzenlenmesi".

b) Tezsiz Yüksek Lisans öğrencilerinin "okullarda eğlenceler düzenlenmesi" maddesi dışındaki üst düzeyli sosyal beklentileri Eğitim Fakültesi öğrencileri ile aynıdır. Sözü edilen madde bu öğrenciler tarafından "orta" düzeyli bir beklenti olarak ifade edilmiştir.

c) Eğitim Fakültesi öğrencileri ile Tezsiz Yüksek Lisans öğrencilerinin sosyal beklentileri arasında fark olup olmadığına ilişkin yapılan t-testi sonuçlarına bakıldığında iki maddede fark olduğu görülmektedir."Toplumda saygı duyulan bir birey olma" ve "düşünceleri önemsenen biri olma" maddelerinde Tezsiz Yüksek Lisans öğrencilerinin (X=3.62 ve X=3.56) Eğitim Fakültesi öğrencilerine (X=3.66 ve X=3.63) göre biraz daha düşük bir beklentiye sahip olduklarını, ancak her iki grubun da bu iki beklentiye "çok" düzeyinde sahip olduklarını vurgulamak gerekir.

Tablo 4. Öğretmen Adaylarının Sosyal beklentilerinin Karşılanmasını Umma Düzeyleri ve Bu Düzeyler Arasındaki Farka İlişkin t-Testi Sonuçları

Sosyal Beklentilerin Karşılanmasını Umma Düzeyleri	EF			TYL			Fark.	
	n	X	ss	n	X	ss	t	p
1.Toplumda saygı duyulan bir birey olmalıyım	401	3,39	.66	115	3,24	.62	3,23	.00*
2.Görüş ve düşünceleri önemsenen bir birey olmalıyım	401	3,35	.61	115	3,16	.63	3,94	.00*
3.Çevremde akıl danışılan bir birey olmalıyım.	401	2,99	.79	115	2,72	.80	1,31	.19
4.Sorumluluk gerektiren bir iş olduğunda tercih edilen bir birey olmalıyım	401	3,16	.67	115	2,93	.74	1,91	.06
5.Güven duyulan bir birey olmalıyım	401	3,59	.59	115	3,48	.55	1,67	.10
6.Çevredeki insanların sevdiği bir birey olmalıyım	401	3,21	.76	115	3,02	.65	1,77	.08
7.İnsanların ilişki kurmak istediği bir birey	401	3,20	.85	115	2,96	.60	2,02	.04*

olmalıyım								*
8.Nitelikli bir arkadaş çevresine sahip olmalıyım	401	3,29	.78	115	3,10	.66	1,90	.06
14.Okulda çalışanlar arasında dostça ilişkiler gelişmesini sağlayacak bir ortam olmalı	401	3,34	.70	115	3,13	.63	4,95	.00*
18.Toplumun önemli bir üyesi olduğumu duyumsamalıyım	401	3,38	.66	115	3,20	.75	2,90	.00*
21.İş arkadaşlarımla olumlu,içten ilişkilerim olmalı	401	3,27	.64	115	3,06	.75	3,40	.00*
47.Okullarda moral geceleri,şenlikler düzenlenmeli.	401	3,05	.68	115	2,75	.86	3,26	.00*

* p < .01

** p < .05

d) Tablo 4'e göre Eğitim Fakültesi öğrencileri üst düzeyli sosyal beklentilerinden "Toplumda saygı duyulan bir birey olma", "düşünceleri önemsenen biri olma", "güven duyulan biri olma", "nitelikli bir arkadaş çevresine sahip olma", "okulda çalışanlar arasında dostça ilişkilerin gelişeceği bir ortam olması", "toplumun önemli bir üyesi olduğumu duyumsama", "iş arkadaşları ile içten ilişkiler kurma" beklentilerinin öğretmenlik mesleğinde "üst" düzeyde karşılanacağını düşünmektedirler.

e) Tezsiz Yüksek Lisans öğrencileri üst düzeyli sosyal beklentilerinden sadece "güven duyulan biri olma" beklentilerinin öğretmenlik mesleğinde "üst" düzeyde karşılanacağını düşünmektedirler.

f) Tablo 4'de görülen t-testi sonuçlarına göre, iki grup arasında "toplumda saygı duyulan bir birey olma", "düşünceleri önemsenen biri olma", "insanların ilişki kurmak istediği biri olma", "okulda çalışanlar arasında dostça ilişkilerin gelişeceği bir ortamın sağlanması", "toplumun önemli bir üyesi olduğumu duyumsama", "iş arkadaşları ile içten ilişkilere sahip olma", "okullarda eğlenceler düzenlenmesi" beklentilerinde fark görülmektedir. Fark görülen tüm maddelerde Tezsiz Yüksek Lisans öğrencilerinin ortalamaları daha düşüktür.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Tablo 5. Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğinden Ekonomik Beklentileri ve Bu Beklentiler Arasındaki Farka İlişkin t-Testi

Ekonomik Beklentiler	EF			TYL			Fark.	
	n	X	ss	n	X	ss	t	p
9. Kitap ve dergiler öğretmenlere maliyetine satılmalı	401	3,49	.82	115	3,50	.78	-,18	.86
24. Gelirim iyi bir yaşam için yeterli olmalı	401	3,78	.46	115	3,75	.44	,68	.50
25. Ev, eşya, araba gibi ihtiyaçlarımı ilk beş yıl içinde karşılayabilmeliyim.	401	3,41	.75	115	3,37	.73	.47	.64
26. Ucuz yemek, yatak gibi hizmetler sunan mesleğe özgü yerler olmalı	401	3,50	.62	115	3,46	.72	,60	.55
27. Ucuz ve kaliteli tatil olanakları sunan mesleğe özgü yerler olmalı	401	3,53	.62	115	3,45	.74	1,15	.25
28. Kazancımla temel gereksinimlerimi rahatlıkla karşılayabilmeliyim.	401	3,84	.38	115	3,76	.51	1,86	.06
29. Çocuklarımın gereksinim ve eğitim giderlerini rahatlıkla karşılayabilmeliyim	401	3,83	.42	115	3,82	.41	,18	.86
45. Toplu taşıma araçları öğretmenlere ücretsiz olmalı	401	2,72	.98	115	2,66	.99	,55	.58
46. Sadece öğretmenlere hizmet veren hastaneler olmalı	401	2,51	.99	115	2,33	1.01	1,72	.09
49. Olanakları yetersiz bölgelerde çalışan öğretmenlere daha fazla maaş ödenmeli	401	3,44	.71	115	3,40	.77	,58	.57
50. Sosyo-kültürel etkinliklerde öğretmene özel indirimler yapılmalı	401	3,30	.78	115	3,26	.81	,46	.65
51. Kentlerde öğretmene lojman	401	3,48	.69	115	3,31	.77	2,19	.03*

verilmeli								*
-----------	--	--	--	--	--	--	--	---

** p < .05

a) Eğitim Fakültesi son sınıf öğrencilerinin öğretmenlik mesleğinden üst düzeyli ekonomik beklentilerinin şunlar olduğu görülmektedir: "Kitap ve dergilerin öğretmenlere maliyetine satılması", "gelirin iyi bir yaşam için yeterli olması", "ev,eşya, araba gibi ihtiyaçların ilk beş yıl içinde karşılanabilmesi", "ucuz yemek, yatak gibi hizmetler sunan mesleğe özgü yerler olması", "ucuz ve kaliteli tatil olanakları sunan mesleğe özgü yerler olması", "temel gereksinimlerin rahatlıkla karşılanabilmesi", "çocukların gereksinim ve eğitim giderlerini rahatlıkla karşılayabilme", "olanakları yetersiz bölgelerdeki öğretmenlere daha fazla maaş ödenmesi", "sosyo-kültürel etkinliklerde öğretmenlere özel indirim yapılması", "kentlerde öğretmene lojman verilmesi".

b) Tablo 5'de, Tezsiz Yüksek Lisans öğrencilerinin öğretmenlik mesleğinden üst düzeyli ekonomik beklentilerinin, Eğitim Fakültesi son sınıf öğrencileri ile aynı olduğu görülmektedir.

c) Eğitim Fakültesi öğrencileri ile Tezsiz Yüksek Lisans öğrencilerinin öğretmenlik mesleğinden ekonomik beklentileri arasında, sadece bir beklentide fark ortaya çıkmıştır. "Kentlerde öğretmene lojman verilmesi" konusunda, Tezsiz Yüksek Lisans öğrencilerinin daha düşük bir ortalama (X=3.31) ile Eğitim Fakültesi öğrencilerine (X=3.48) göre biraz daha düşük bir beklentiye sahip oldukları görülmektedir. Ancak, bu ortalamanın da "üst düzeyli" beklenti aralığına girdiğine dikkat edilmelidir.

Tablo 6. Öğretmen Adaylarının Ekonomik Beklentilerinin Karşılanmasını Umma Düzeyleri ve Bu Düzeyler Arasındaki Farka İlişkin t-Testi

Ekonomik Beklentilerin Karşılanmasını Umma Düzeyleri	EF			TYL			Fark.	
	n	X	ss	n	X	ss	t	p
9. Kitap ve dergiler öğretmenlere maliyetine satılmalı	401	2,97	1.03	115	2,49	1.08	4,42	.00*
24. Gelirim iyi bir yaşam için yeterli olmalı	401	3,08	1.09	115	2,52	1.06	4,87	.00*
25. Ev, eşya, araba gibi ihtiyaçlarımı ilk beş yıl içinde karşılayabilmeliyim.	401	2,76	1.08	115	2,26	1.04	4,36	.00*
26. Ucuz yemek, yatak gibi hizmetler sunan mesleğe özgü yerler olmalı	401	2,90	.97	115	2,47	.99	4,17	.00*
27. Ucuz ve kaliteli tatil olanakları sunan mesleğe özgü yerler olmalı	401	2,91	1.02	115	2,42	1.02	4,61	.00*
28. Kazancım ile temel gereksinimlerimi rahatlıkla karşılayabilmeliyim.	401	3,10	1.09	115	2,56	1.09	4,72	.00*
29. Çocuklarımın gereksinim ve eğitim giderlerini rahatlıkla karşılayabilmeliyim	401	3,05	1.08	115	2,57	1.03	4,34	.00*
45. Toplu taşıma araçları öğretmenlere ücretsiz olmalı	401	2,29	.96	115	2,10	.91	1,93	.06
46. Sadece öğretmenlere hizmet veren hastaneler olmalı	401	2,20	.97	115	2,12	.95	,74	.46
49. Olanakları yetersiz bölgelerde çalışan öğretmenlere daha fazla maaş ödenmeli	401	2,90	.95	115	2,64	.91	2,55	.01*
50. Sosyo-kültürel etkinliklerde öğretmene özel indirimler yapılmalı	401	2,79	.92	115	2,56	.93	2,35	.02**
51. Kentlerde öğretmene lojman verilmeli	401	2,95	.94	115	2,57	.89	3,91	.00*

* p < .01

** p < .05

d)Tablo 6'de Eğitim Fakültesi öğrencilerinin üst düzeyli ekonomik beklentilerinin hiç birisinin üst düzeyde karşılanacağını ummadıkları görülmektedir.

e) Tezsiz Yüksek Lisans öğrencilerinin de ekonomik beklentilerinin karşılanacağına ilişkin umma düzeylerinin hiç biri, Eğitim Fakültesi öğrencilerine benzer şekilde, üst düzeyde bulunmamaktadır.

f) Eğitim Fakültesi son sınıf öğrencileri ile Tezsiz Yüksek Lisans öğrencilerinin ekonomik beklentilerinin gerçekleşmesini umma düzeyleri şu noktalarda farklılık göstermektedir (Tablo 6):

"Kitap ve dergilerin öğretmenlere maliyetine satılması", "gelirin iyi bir yaşam için yeterli olması", "ev, araba, eşya gibi gereksinimlerin ilk beş yılda karşılanabilmesi", "ucuz yemek, yatak gibi hizmetler sunan mesleğe özgü yerler olması", "ucuz ve kaliteli tatil olanakları sunan mesleğe özgü yerler olması", "temel gereksinimlerin rahatlıkla karşılanabilmesi", "çocukların gereksinim ve eğitim giderlerinin rahatlıkla karşılanabilmesi", "olanakları yetersiz bölgelerde çalışan öğretmenlere daha fazla maaş ödenmesi", "sosyo-kültürel etkinliklerde öğretmenlere özel indirimler yapılması", "kentlerde öğretmenlere lojman verilmesi".

Fark görülen tüm maddelerde TYL öğrencilerinin ortalamaları EF öğrencilerinden düşüktür. Bir başka ifade ile TYL öğrencileri, EF öğrencilerine göre ekonomik beklentilerinin karşılanması konusunda daha az bir umuda sahiptir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Tablo 7. Öğretmen Adaylarının Mesleksel Gelişim Beklentileri ve Bu Beklentiler Arasındaki Farka İlişkin t-Testi

Mesleksel Gelişim Beklentileri	EF			TYL			Fark.	
	n	X	ss	n	X	ss	t	p
10. Öğretmenler belirli aralıklarla yeterlik sınavına alınmalı	401	1,93	.92	115	1,70	.71	2,42	.02**
11. Yetersiz olan öğretmenin işine son verilmeli	401	2,32	.97	115	2,22	.89	1,03	.30
12. Mesleğe ilk girişte sınavsız atama yapılmalı	401	3,01	1.09	115	2,53	1.09	4,22	.00*
13. Mesleğe girişte KPSS sonuçları dikkate alınmalı	401	2,93	.99	115	2,59	.95	3,28	.00*
16. Öğretmene daha fazla özgürlük veren esnek bir ders programı olmalı	401	3,24	.81	115	3,05	.86	2,22	.03**
17. Mesleğim ile gurur duymalıyım	401	3,77	.48	115	3,83	.38	-1,15	.25
19. Yaptığım işten zevk almalıyım	401	3,79	.45	115	3,79	.41	-,02	.99
20. Öğretmenlik herkesin kolaylıkla yapabileceği bir iş olmamalı	401	3,21	.90	115	3,15	.85	,66	.51
22. İş arkadaşlarımla entelektüel anlamda düşünce alışverişim olmalı	401	3,50	.57	115	3,39	.62	1,75	.08
23. Başarılarım iş ve sosyal çevrem tarafından takdir edilmeli	401	3,45	.64	115	3,31	.58	2,12	.03**
30. Bilgi, görgü ve deneyimimi artırmak amacıyla yurt dışı seyahatlere gidebilmeliyim	401	3,51	.66	115	3,53	.61	-,35	.73
35. İl Millî Eğitim Müdürlüklerinde öğretmene psikolojik destek hizmetleri verecek uzmanlar bulunmalı	401	3,71	.53	115	3,58	.61	2,26	.02**
37. İşim bana yükselme olanakları sağlamalı	401	3,63	.55	115	3,61	.56	,38	.70
38. Bakanlık, lisans üstü eğitimi teşvik için öğretmenlere atama kolaylığı sağlamalı	401	3,50	.65	115	3,57	.56	-1,12	.26
39. Bakanlık, mesleksel yayınlara ucuz ve çabuk ulaşmanı kolaylaştırmalı	401	3,67	.52	115	3,67	.47	,02	.98
40. Yetenek ve becerilerimi geliştirebilmem için kurs ve seminer olanakları sunulmalı	401	3,73	.47	115	3,59	.51	2,80	.00*
41. Öğretmenlere araştırma yapma olanakları sunulmalı	401	3,66	.51	115	3,63	.48	,39	.69
42. Gelişmiş ders araçları	401	3,75	.46	115	3,69	.54	1,15	.25

sağlanmalı								
43. Okullarda öğretmenin çalışmasını kolaylaştıracak kişiye özel odalar düzenlenmeli	401	3,44	.71	115	3,27	.74	2,28	.02**
52. Başarılı öğretmenlere daha yüksek maaş ödenmeli	401	3,26	.89	115	3,24	.86	,14	.89

* p < .01

** p < .05

a) Eğitim Fakültesi son sınıf öğrencilerinin üst düzeyli "mesleksi gelişim" beklentilerinin şunlar olduğu görülmektedir: "Meslek ile gurur duyma", "Yaptığı işten zevk alma", "iş arkadaşlarıyla entelektüel anlamda düşünce alış verişini olması", "başarıların takdir edilmesi", "bilgi, görgü ve deneyim artırmak amacıyla yurt dışı seyahatlere gidebilme", "il milli eğitim müdürlüklerinde öğretmene psikolojik destek hizmetleri verecek uzmanların bulunması", "yükselme olanaklarının sağlanması", "lisansüstü eğitimi teşvik için atama kolaylığı sağlanması", "mesleksi yayınlara ucuz ve çabuk ulaşmanın sağlanması", "yetenek ve becerilerin geliştirilebilmesi için kurs ve seminer olanaklarının sunulması", "araştırma yapma olanaklarının sunulması", "gelişmiş ders araçlarının sağlanması", "okullarda öğretmene özel çalışma odalarının olması", "başarılı öğretmenlere daha yüksek maaş ödenmesi".

b) Tezsiz Yüksek Lisans öğrencilerinin üst düzeyli "mesleksi gelişim" beklentilerinin Eğitim Fakültesi öğrencilerinin beklentileri ile büyük ölçüde benzerlik gösterdiği görülmektedir. Sadece "başarılı öğretmenlere daha yüksek maaş ödenmesi" konusu Tezsiz Yüksek Lisans öğrencilerinin üst düzeyli beklentileri arasında girmemekte, ancak üst düzeyli beklenti sınırına çok yakın bir ortalama ($x=3.24$) göstermektedir.

c) Gruplar arasında "mesleksi gelişim" beklentileri açısından şu noktalarda fark görülmektedir: "Öğretmenlerin belirli aralıklarla yeterlik sınavına alınmaları", "mesleğe ilk girişte sınavsız atama yapılması", "mesleğe girişte KPSS sonuçlarının dikkate alınması", "öğretmene daha fazla özgürlük veren esnek bir ders programı olması", "başarıların takdir edilmesi", "il milli eğitim müdürlüklerinde psikolojik destek hizmetleri verecek uzmanların bulunması", "yetenek ve becerileri geliştirecek kurs ve seminer olanaklarının sunulması", "okullarda öğretmene özel çalışma odalarının bulunması".

Farklılık görülen tüm maddelerde Tezsiz Yüksek Lisans öğrencileri daha düşük bir ortalamaya sahiptir. Diğer bir deyişle, Tezsiz Yüksek Lisans öğrencileri bu maddelerde Eğitim Fakültesi öğrencilerinden daha düşük bir beklentiye sahiptirler.

Tablo 8. Öğretmen Adaylarının Mesleksi Gelişim Beklentilerinin Karşılanmasını Umma Düzeyleri ve Bu Düzeyler Arasındaki Farka İlişkin t-Testi

Mesleksi Gelişim Beklentilerinin Karşılanmasını Umma Düzeyleri	EF			TYL			Fark.	
	n	X	ss	n	X	ss	t	p
10. Öğretmenler belirli aralıklarla yeterlik sınavına alınmalı	401	2,25	.99	115	2,41	.91	-1,50	.13
11. Yetersiz olan öğretmenin işine son verilmeli	401	2,58	1.02	115	2,78	.88	-1,89	.06
12. Mesleğe ilk girişte sınavsız atama yapılmalı	401	2,61	1.17	115	2,22	1.02	3,28	.00*
13. Mesleğe girişte KPSS sonuçları dikkate alınmalı	401	2.79	1.03	115	2,58	.98	1,90	.06
16. Öğretmene daha fazla özgürlük veren esnek bir ders programı olmalı	401	2,83	.96	115	2,37	.94	4,46	.00*
17. Mesleğim ile gurur duymalıyım	401	3,43	.80	115	3,20	.86	2,68	.01*
19. Yaptığım işten zevk almalıyım	401	3,44	.77	115	3,16	.80	3,45	.00*
20. Öğretmenlik herkesin kolaylıkla yapabileceği bir iş olmamalı	401	2,97	.93	115	2,81	.86	1,65	.10
22. İş arkadaşlarımla entelektüel anlamda düşünce alışverişim olmalı	401	3,11	.82	115	2,83	.78	3,31	.00*
23. Başarılarım iş ve sosyal çevrem tarafından takdir edilmeli	401	3,12	.82	115	2,77	.84	4,02	.00*
30. Bilgi, görgü ve deneyimimi artırmak amacıyla yurt dışı seyahatlere gidebilmeliyim	401	2,69	1.17	115	2,16	1.17	4,33	.00*
35. İl Milli Eğitim Müdürlüklerinde öğretmene psikolojik destek	401	3,08	1.01	115	2,55	.98	5,00	.00*

hizmetleri verecek uzmanlar bulunmalı								
37. İşim bana yükselme olanakları sağlamalı	401	3,10	.90	115	2,66	.91	4,57	.00*
38. Bakanlık, lisans üstü eğitimi teşvik için öğretmenlere atama kolaylığı sağlamalı	401	2,95	.93	115	2,70	.96	2,52	.01*
39. Bakanlık, mesleksi yayınlarla ucuz ve çabuk ulaşmamı kolaylaştırmalı	401	3,04	.94	115	2,63	.91	4,11	.00*
40. Yetenek ve becerilerimi geliştirebilmem için kurs ve seminer olanakları sunulmalı	401	3,15	.94	115	2,73	.83	4,32	.00*
41. Öğretmenlere araştırma yapma olanakları sunulmalı	401	3,06	.94	115	2,64	.90	4,19	.00*
42. Gelişmiş ders araçları sağlanmalı	401	3,06	1.01	115	2,56	.98	4,76	.00*
43. Okullarda öğretmenin çalışmasını kolaylaştıracak kişiye özel odalar düzenlenmeli	401	2,74	1.06	115	2,25	.94	4,46	.00*
52. Başarılı öğretmenlere daha yüksek maaş ödenmeli	401	2,73	1.09	115	2,33	1.01	3,49	.00*

* p < .01

d) Eğitim Fakültesi öğrencilerinin karşılanmasını üst düzeyde umdukları iki üst düzeyli mesleksi gelişim beklentisi bulunmaktadır. Tablo 8'de, karşılanacağı üst düzeyde umulan bu beklentilerin "meslek ile gurur duyma" ve "yapılan işten zevk alma" olduğu görülmektedir.

e) Tezsiz Yüksek Lisans öğrencilerinin üst düzeyde karşılanacağını umdukları bir mesleksi gelişim beklentisi bulunmamaktadır.

f) Gruplar arasında mesleksi gelişim beklentilerinin karşılanmasını umma düzeyleri açısından farklılık gösteren maddelerin şunlar olduğu görülmektedir: "mesleğe ilk girişte sınavsız atama yapılması", "öğretmene daha fazla özgürlük veren esnek bir ders programı olması", "meslek ile gurur duyma", "yapılan işten zevk alma", "iş arkadaşları ile düşünce alış verişinin olması", "başarıların takdir edilmesi", "bilgi, görgü, deneyim artırma amacıyla yurt dışı seyahatlere gidebilme", "il milli eğitim müdürlüklerinde psikolojik destek verecek uzmanların bulunması", "işin yükselme olanakları sağlanması", "lisans üstü eğitim için atama kolaylıkları sağlanması", "mesleksi yayınlara ucuz ve çabuk ulaşmanın sağlanması", "yetenek ve becerilerin geliştirilebilmesi için kurs ve seminer olanaklarının sağlanması", "araştırma yapma olanaklarının sunulması", "gelişmiş ders araçlarının sağlanması", "okullarda öğretmene özel çalışma odalarının bulunması", "başarılı öğretmenlere daha yüksek maaş ödenmesi".

İki grup arasında fark görülen tüm maddelerde, Tezsiz Yüksek Lisans öğrencilerinin daha düşük bir ortalamaya sahip oldukları görülmektedir.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Tablo 9. Öğretmen Adaylarının Yasal ve Yönetmelere İlgili Beklentileri ve Bu Beklentiler Arasındaki Farka İlişkin t-Testi

Yasal ve Yönetmelere İlgili Beklentiler	EF			TYL			Fark.	
	n	X	ss	n	X	ss	t	p
15. Öğretmenlere kıyafet serbestisi olmalı	401	2,62	1.03	115	2,46	1.02	1,47	.14
31. Sendikal hak ve özgürlüklerim olmalı	401	3,60	.55	115	3,51	.57	1,51	.13
32. Siyasal partilerde aktif görev yoluyla toplumu yönetmede söz sahibi olmalıyım	401	2,69	.98	115	2,43	.96	2,59	.01*
33. Okul müdürü okulun öğretmenleri tarafından seçilmeli	401	3,12	.88	115	3,22	.83	-1,01	.31
34. Okulun eğitim öğretime ilişkin kararlarında öğretmenler etkili olmalı	401	3,54	.60	115	3,52	.65	.26	.79
36. Öğretmen çocuklarına öğretmen yetiştiren kurumlara girişte	401	2.16	1.02	115	2,11	1.01	.41	.68

kontenjan tanınmalı								
44. Öğretmenlerin meslekten atılmasını zorlaştıracak yasal düzenlemeler olmalı	401	2,66	.94	115	2,60	.96	,63	.53
48. Çocuklarına eğitimlerinde burs, yurt gibi kolaylıklar sağlanmalı	401	3,23	.85	115	3,25	.76	-,28	.77

* p < .01

a) Tablo 9'da, EF öğrencilerinin "yasal ve yönetsel düzenlemeler" ile ilgili üst düzeyli beklentilerinin şu iki maddeden oluştuğu görülmektedir: "sendikal hak ve özgürlüklerin olması", "okulun eğitim-öğretime ilişkin kararlarında öğretmenlerin etkili olması".

b) Tezsiz Yüksek Lisans öğrencilerinin "yasal ve yönetsel düzenlemeler" ile ilgili üst düzey beklentilerinin Eğitim Fakültesi öğrencilerinin üst düzey beklentileri ile aynı olduğu görülmektedir.

c) İki grubun "yasal ve yönetsel düzenlemeler" ile ilgili beklentileri arasında sadece "siyasal partilerde aktif görev yoluyla toplumu yönetmede söz sahibi olma" beklentisinde fark bulunmaktadır. Fark görülen bu maddede Tezsiz Yüksek Lisans öğrencileri daha düşük bir ortalamaya sahip oldukları için bu konudaki beklentilerinin daha düşük olduğu söylenebilir.

Tablo 10. Öğretmen Adaylarının Yasal ve Yönetsel Düzenlemelerle İlgili Beklentilerinin Karşılanmasını Umma Düzeyleri ve Bu Düzeyler Arasındaki Farka İlişkin t-Testi

Yasal ve Yönetsel Düzenlemelerle İlgili Beklentilerin Gerçekleşmesini Umma Düzeyi	EF			TYL			Fark.	
	n	X	ss	n	X	ss	t	p
15. Öğretmenlere kıyafet serbestisi olmalı	401	2,41	.99	115	2,42	.95	-,11	.92
31. Sendikal hak ve özgürlüklerim olmalı	401	3,05	.97	115	2,77	.87	2,72	.01*
32. Siyasal partilerde aktif görev yoluyla toplumu yönetmede söz sahibi olmalıyım	401	2,43	.99	115	2,10	.93	3,17	.00*
33. Okul müdürü okulun öğretmenleri tarafından seçilmeli	401	2,67	1.01	115	2,31	1,03	3,30	.00*
34. Okulun eğitim öğretime ilişkin kararlarında öğretmenler etkili olmalı	401	3,04	.89	115	2,64	.90	4,21	.00*
36. Öğretmen çocuklarına öğretmen yetiştiren kurumlara girişte kontenjan tanınmalı	401	2,19	.96	115	2,16	.86	,36	.72
44. Öğretmenlerin meslekten atılmasını zorlaştıracak yasal düzenlemeler olmalı	401	2,43	.86	115	2,26	.86	1,87	.06
48. Çocuklarına eğitimlerinde burs, yurt gibi kolaylıklar sağlanmalı	401	2,76	.94	115	2,64	.85	1,18	.24

* p < .01

d) Eğitim Fakültesi öğrencilerinin "yasal ve yönetsel düzenlemelerle ilgili beklentilerinin hiç birinin karşılanacağına ilişkin umutlarının üst düzeyli olmadıkları görülmektedir (Tablo 10).

e) Tezsiz Yüksek Lisans öğrencilerinin de Eğitim Fakültesi öğrencilerine benzer şekilde, yasal ve yönetsel düzenlemelerle ilgili beklentilerinin karşılanacağını üst düzeyde umut ettikleri bir beklenti olmadığı görülmektedir (Tablo 10).

f) Eğitim Fakültesi öğrencileri ile Tezsiz Yüksek Lisans öğrencilerinin "yasal ve yönetsel düzenlemeler" ile ilgili beklentilerinin karşılanmasını umma düzeyleri arasında şu noktalarda fark görülmektedir: "sendikal hak ve özgürlüklerin olması", "siyasal partilerde aktif görev yoluyla toplumu yönetmede söz sahibi olma", "okul müdürünün öğretmenler tarafından seçilmesi", "okulun eğitim-öğretime ilişkin kararlarında etkili olma".

İki grup arasında fark bulunan tüm maddelerde Tezsiz Yüksek Lisans öğrencilerinin ortalama puanlarının daha düşük olduğu görülmektedir.

SONUÇ ve TARTIŞMA

EF ve TYL öğrencilerinin sosyal, ekonomik, mesleki gelişim ve yasal/yönetimsel düzenlemelerle ilgili üst düzeyli beklentileri büyük ölçüde birbirine benzemektedir. Bu durum, aynı toplumda yetişmiş olmanın, aynı toplumsal koşullardan etkilenmenin doğal bir sonucu olarak görülebilir.

Sosyal, ekonomik, mesleki gelişim, yasal/yönetimsel düzenlemelerle ilgili beklentilerin öğretmenlik mesleğinde karşılanacağına ilişkin umma düzeylerinde TYL öğrencileri, EF öğrencilerine göre daha düşük bir umuda sahiptir. Bir başka ifade ile Eğitim Fakültesi öğrencilerinin daha iyimser oldukları görülmektedir. Bunun nedeni, Tezsiz Yüksek Lisans öğrencilerinin öğretmenlik mesleğini sonradan seçmeleri, üniversite eğitimleri boyunca farklı meslekler düşlemelerinin yarattığı bir kötümserlik olabilir.

Her iki grubun da, ekonomik ve yasal/yönetimsel düzenlemelerle ilgili beklentilerinin hiç birinin üst düzeyde karşılanacağını ummadığı görülmektedir. Bu durum, ülke ekonomisinin kısa zamanda iyileşerek öğretmenlere yansıtılamayacağını ve ağır işleyen bu bürokratik yapı içerisinde öğretmenlik mesleğinin iyileştirilmesinin kısa zamanda gerçekleşmeyeceğinin ussal bir kabulü olarak görülebilir.

TYL grubu mesleki gelişim beklentilerinin hiç birinin üst düzeyde karşılanacağını düşünmedikleri görülmektedir. EF öğrencileri ise "meslek ile gurur duyma" ve "yapılan işten zevk alma" konularında beklentilerinin üst düzeyde karşılanacağı umudunu taşımaktadırlar. Ancak, bu iki konunun mesleki gelişime olanak sağlayan koşullar olmaktan çok bireyin kişilik özellikleri ile ilgili durumlar olduğu kabul edilirse, EF öğrencilerinin de mesleki gelişim beklentilerinin hiç birinin üst düzeyde karşılanmayacağını düşündükleri ileri sürülebilir.

Araştırmanın doğrudan inceleme alanına girmemekle birlikte, verilerin ortaya koyduğu dikkat çekici bir durum, mesleki gelişim ile ilgili üst düzeyde beklentilere sahip olan her iki grubun, "öğretmenlerin belirli aralıklarla yeterlik sınavına alınması" maddesinde, tüm test içinde en düşük ortalamaya sahip olmalarıdır. Bu durum, öğrencilerin kendilerini geliştirmek istedikleri ancak bu gelişimin sınavından çekindikleri sonucunu ortaya koymaktadır ve bir özgüven eksikliği olarak yorumlanabilir.

Yine, araştırmanın inceleme alanı dışında kalmakla birlikte, dikkat çekici olduğu düşünülen bir başka bulgu, "öğretmenlere kıyafet serbestisi olmalı" maddesinin her iki grubun üst düzeyli yasal/yönetimsel beklentileri arasında bulunmamasıdır. Bu durum, ülkemizde kamu görevlilerinin kıyafetleri ile ilgili olarak yaratılan tartışmaların en azından öğretmen adayları için geçerli olmadığını, büyük bir sorun olarak görülmediğini ortaya koymaktadır.

ÖNERİLER

1. Sosyal ilişkiler ve diğer insanlarla olumlu ilişkiler öğretmen adayları için önemli olduğu görülmektedir. Okuldaki insan ilişkilerini önemli ölçüde etkileyen okul yöneticilerinin bu konuda bilgili ve becerili olması gerekmektedir. Okul yöneticileri sık sık insan ilişkileri ve iletişim konularında hizmetiçi eğitim görmelidirler.
2. Farklı fakültelerde farklı meslek beklentileriyle yetişen TYL öğrencilerinin, öğretmenliğin beklentilerini karşılayamayacağını düşündükleri görülmektedir. Böyle bir düşünce ile göreve başlayan öğretmenlerin moral düzeylerinin düşük olacağı ve verimli çalışamayacakları açıktır. Adayların uzun süreli bir uyum süreci geçirebilmeleri için öğretmenler eğitim fakültelerinde yetiştirilmelidir.
3. Öğretmenliğin cazip hale gelmesi ve öğretmen adaylarının daha büyük umutlarla mesleğe başlamalarının sağlanması için öğretmenlerin ekonomik koşulları düzeltilmelidir.
4. Hizmetiçi eğitim ve lisans üstü eğitim olanakları yaygınlaştırılıp gerekli kolaylıklar yasal düzenlemelerle sağlanarak öğretmenlerin kendilerini geliştirme fırsatları sunulmalıdır.
5. Sendikalar hak ve özgürlükler tüm yönleriyle verilmelidir.

KAYNAKLAR

- Buonamici, G.C. (1983). Building Staff Morale: A Positive Approach. *American Secondary Education*. 12 (4), Spring .
- Cockburn, A.D.(2000). Elementary Teachers' Needs: Issues of retention and recruitment. *Teaching and Teacher Education*. Vol.16.
- Çetinkanat, C. (2000).*Örgütlerde Güdülenme ve İş Doyumu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- DuFour, R.P. (1986). Must Principals Choose Between Teacher Morale and An Effective School?.*NASSP Bulletin*. 70 (490), May.
- Engel, R.A. (1986). Creating and Maintaining Staff Morale. The Personnel Administrator's Role in a Time of Ferment in Education. *The Clearing House*. 60 (3), November.
- Hampton, D.R; C.E. Summer, R.A Webber. (1982). *Organizational Behavior and the Practice of Management (4th Ed.)*. Illinois: Scott, Foresman and Company.
- Himmetoğlu, B.A.(1982). İşden Gönüllü Ayrılma Davranışını Etkileyen Örgütsel Etkenler. *Yönetim Psikolojisi II Yönetim Psikolojisi II. Ulusal Simpozyumuna Sunulan Bildiriler-Yorumlar-Tartışmalar 16-19 Kasım 1981*. (Ed. Turgay Ergun). Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları No:201.
- Ma, Xin; R.B. MacMillan. (1999). Influences of Workplace Conditions on Teachers' Job Satisfaction. *Journal of Educational Research*. 93 (1). September/ October.
- Montana, P. J.; B. H. Charnov. (2000). *Management (3rd Ed.)*. New York: Barron's Educational Series, Inc.
- Owens, R. G. (1981). *Organizational Behavior in Education (2nd Ed.)*. New Jersey: Prentice-Hall International Editions.
- Tanrıöğen, A. (1995). Öğretmen Moraline İlişkin Yapılan Araştırmalar. *Eğitim Yönetimi*. Yıl:1, Sayı:1, Kış.
- Washington, R.J.; H.F. Watson. (1976). Positive teacher Morale- The Principal's Responsibility. *NASSP Bulletin*. 60 (399), April.